

ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДӘРМЕНСІЗДІК ПЕН БАНКРОТТЫҚТЫҢ МАҢЫЗДЫ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Б.Бихондиев¹, Ж.А.Орынханова²

¹Э.ғ.к, доцент, ²аға оқытушы

Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті, Қазақстан, Алматы

email: ozhanat@mail.ru

Мақалада экономикалық дәрменсіздік пен банкроттың қалыптасу себептері мен даму процесі көрсетіледі. Оларды жеңудің құралдарын жасау, экономикалық және құқықтық механизмдерін пайдалану мәселелері қарастырылады. Экономикалық дәрменсіздік пен банкроттықтың қалыптасу және даму процесі ерте заманда дами бастаған. Борышкерлер мен қарыз берушілер қатынастарында әлеуметтік нормалар болғандығы анықталған. Ал борышкерлер мен қарыз берушінің қатынасы да, тауар - ақша қатынастары сияқты, өз ерекшеліктерін көне заманнан қолданғанын көрсетеді.

Түйін сөздер: банкроттық, дәрменсіздік, төлем қабілетсіздігі, борышкерлер, қарыз берушілер, нашар менеджмент, жекешелендіру, тәуекелділіктер

90 жылдардың басынан бастап елімізде жүзеге асырылудағы трансформациялық процестер отандық теориялық экономикалық ғылым үшін жаңа бағыт институционалды - эволюциялық теорияны дамыту қажеттігін алға тартты. Оның негізінде экономикалық дәрменсіздік пен банкроттықты жеңудің қазіргі кезде қалыптасқан және эволюциялық даму үрдісіндегі отандық құралдарын зерттеу методологиясын дамыту мүмкіндігі пайда болды.

Экономикалық дәрменсіздік пен банкроттықтың қалыптасу және даму процесі ерте заманнан борышкерлер мен қарыз берушілер қатынастарында әлеуметтік нормалар болғандығын, ал борышкерлер мен қарыз берушінің қатынасы да тауар - ақша қатынастары сияқты, өз ерекшеліктерін көне заманнан қолданғанын көрсетеді.

Әр елде банкроттықтың әрқашан тек өзіне ғана тән ерекшелігі болады, ол экономикалық агенттердің қызмет ету жағдайларын және олармен байланысты елдер халықтарының діни сенімдерін, әдет - салттарын, менталитетін, тіпті темпераментін де бейнелейді. Ұлттық ерекшеліктерін ескере отырып, бұл ережелер өзінің ұзақ даму барысында оның барлық ұлттық үлгілерге тән бірқатар постулаттарын да жасап шығарады.

Әлемдік экономиканың осы заманғы жай - күйі мен оның жаһандық даму сипаты, ұлттық институттар мен құралдарды жетілдіру процесі әрі қарай үдемелі түрде өтетіндігін көрсетті.

Экономикалық дәрменсіздікті жеңудің тиімді құралдарын жасау және пайдалану, өз кезегінде әлеуметтік қамсыздандыру, жалпы ішкі өнімді өндіру, жұмыспен қамту, халық табысының деңгейі, жиынтық сұраныс пен жиынтық ұсыныстың өзара қатынасы сияқты салалардағы макроэкономикалық пропорцияларды қалыптастыруға әсерін тигізеді.

Заңдарда қарастырылған процедураларды жүзеге асыру - экономикалық дәрменсіздікті әртүрлі әдістермен, атап айтқанда тиімсіз жұмыс істейтін кәсіпорынды жаңа меншік иесіне беру, яғни қаржылық тұрғыдан сауықтыруды іске асыру, неғұрлым бәсекеге қабілеттілер тобына енгізуден бастап, конкурстық іс - жүргізу рәсімінде активтерін сату жолымен оны толық таратуға мүмкіндік береді.

«Дәрменсіздік» ұғымы шаруашылық өміріндегі процестер мәніне байланысты тек дәрменсіздікке жақындаған, бірақ әлі «дәрменсіз» болып саналмайтын кәсіпорындарда жиі қолданылады. Нақты айтқанда, шаруашылық өмірінде де, терминдерді осылай қолдану дұрыс емес, одан да төлем қабілетсіздігі туралы айтқан жөн. Басқаша сөзбен айтсақ, егер кәсіпорынның банкроттығы (дәрменсіздігі) «бизнестің өлуі» болса, онда төлем қабілетсіздігі оның «ауыруы». Экономикалық қатынастардың қандай да бір субъектісінің төлем қабілетсіздігі «дәрменсіздік» категориясынан ерекшеленеді. Кәсіпорынның төлем қабілеттілігі деп оның залалға төзе білу қабілетін айтады. Төлем қабілетсіздігі деп кәсіпорынның нақты бір мезгілде өз міндеттері бойынша есептесе алмауын айтады [1; 65].

«Банкроттық» дәрменсіздік терминінің синонимі ретінде жиі пайдаланып келеді. Алайда «банкроттық» термині дәрменсіздіктің жеке жағдайын сипаттайтын арнайы мәнге ие, яғни төлеуге қабілетсіз борышкер кредиторларға есепсіз зиян келтіретін, қылмысқа бара-бар іс-әрекетке барғанымен бірдей. «Дәрменсіздік», «банкроттық», «төлем қабілетсіздігі» сияқты терминдердің ара қатынасын қарастырайық [2;8; 4;42].

Ресей құқығында осы терминдер анықтамаларын қолданудың әртүрлі нұсқалары бар. Банкроттықты «дәрменсіз борышкер несие берушілерге өз мүлкін жасыру немесе азайтып көрсету жолымен зиян келтіруі, осы іске әдейі баруы» деп санайды. «Дәрменсіздік институтын экономикалық және заң әдебиеттерінде көбіне банкроттықпен шатастырады. Қатаң заңдық мәнде «банкроттық» дәрменсіздік көрінісінің мүмкін салдарының бірі ғана. Банкроттық қылмыстық жазаға тартылу институты ретінде қарастырылады, ал дәрменсіздік жеке құқық институты болып табылады [3; 13].

Банкроттық белгілі бір құқықтық мәнге ие, заңдық тұрғыдан ол кәсіпорын (меншік иесі) мен кредиторлар арасындағы дауды шешу әдісі болып табылады. Банкроттық туралы заңдар айқын көрінетін кредиторлық бағытқа ие, яғни кредиторларға салынған қаржыларын борышкер - кәсіпорындар мүлкін сату немесе кәсіпорынды қайта құру ісін жүргізу есебінен қайтарып алуына мүмкіндік береді.

Дәрменсіздікті реттеу дамыған батыс елдеріндегі құқықтың динамикалық даму саласы болып есептеледі, ал мемлекет экономикасы тиісті нормаларды үнемі жаңғыртып отыру қажеттігін анықтайды [5; 217].

Дәрменсіздік институтының негізгі міндеті - несие берушілер үшін тәуекелдердің алдын - ала болжап бөлінуін қамтамасыз ету. Кәсіпорындардың дәрменсіздігін құқықтық тұрғыдан реттеу - кредиторлар құқығын қорғау, экономикадағы шаруашылықтық тәуекелдер деңгейін төмендету және шаруашылық активтерін неғұрлым тиімді меншік иесі пайдасына қайта бөлу жолымен кәсіпорындарды қайта ұйымдастыру мақсатын көздейді [6; 14].

Кәсіпорынның дәрменсіздігін (банкротқа ұшырауын) ресейлік ғалымдар борышкер сот куәландырған абсолютті төлем қабілетсіздігі немесе баланстың қанағатсыз құрылымы деп түсіндіреді, яғни борышкер өзінің несие берушілер алдындағы міндеттемелерінің дер кезінде орындалуын қамтамасыз ете алмайды, себебі борышкер мүлкінің өтімділік деңгейі жеткілікті дәрежеде емес. Ал борышкер мүлкінің жалпы құны міндеттемелердің жалпы сомасына тең немес одан асып түсуі тиіс [7; 27].

Зерттеулер көрсеткендей, көптеген авторлар банкротқа ұшырауды (дәрменсіздікті) дағдарысты шаруашылық жүргізуші субъектілерді зерттеу негізінде талдайды. Дәрменсіз деп нақты жағдай кезінде өз мақсатына қол жеткізе алмаған, әрі оған қатысты банкроттық процедура қозғалған немесе оның қаржылық жағдайының одан әрі құлдырауын болдырмауға бағытталған іс - шаралар қолға алынған кәсіпорынды атауға болады.

Дәрменсіздікті экономикалық, қаржылық және заңдық деп бөліп қарайды.

Экономикалық дәрменсіздік өндірістік қорларды тиімсіз пайдаланудың салдары болып табылады.

Қаржылық дәрменсіздік кәсіпорын өз қарыздарын уақытылы өтеуге қабілетсіз болған жағдайда туындайды.

Нарықтық қатынастарға көшумен байланысты қазақстандық кәсіпорындар мен ұйымдарда «банкроттық» ұғымы пайда болды. Банкроттықтың мақсаты, міндеті және қызметін өзінше пайдалануға ұмтылған қазақстандық ғалымдар өз анықтамасын беруде.

Банкроттық - шаруашылық жүргізуші субъектінің экономикалық дәрменсіздігі соттың уақытша сипатқа ие емес, әрі ашық жария етілген шешімімен дәлелденген оның өз міндеттемелері бойынша төлем қабілетсіздігі. Ұйымды банкрот деп мойындау тек оның өзі үшін ғана емес, сонымен бірге онымен байланысты тұлғалар - жеткізушілер, кредиторлар, жұмыскерлер және т.б. үшін жағымсыз фактор болып саналады, банкроттық рәсімі кезінде олардың мүдделері белгілі бір шамада қозғалады. Сонымен қатар бизнес - әріптестер ұйымның экономикалық дәрменділігіне сенімді болуы тиіс, бұл олардың қаржылық аман - саулығына нақты кепіл болады. Ең алдымен ұйымның қаржылық тұрғыдан сауығуына бағытталған банкроттық рәсім жоғары білікті, тәжірибелік көзқарасты талап етеді [8; 101].

Банкроттық туралы шешім жағымсыз қоғамдық резонансты, сол сияқты өкілетті басқа да органдардың банкроттық белгілеріне қатысты көтеріңкі қызығушылығын тудырады [9; 24].

Өз мәні бойынша *банкроттық* - нарықтық экономиканың қалыпты құбылысы, бәсекелі күрестің табиғи процесі, оның барысында әлсіз кәсіпкерлік құрылымдар өз шаруашылық қызметін доғарады. Бәсекелі күрес нәтижесі ретінде *банкроттық* өндірістің, іскерлік тапқырлықтың дамуын ынталандырады [10; 21]. Банкроттық белгілері, әдетте екі бағыт бойынша топталады: кәсіпорын құжаттамасында, нақты айтқанда бухгалтерлік баланста көрініс тапқан белгілер және дәлдікпен бағалауға жатпайтын белгілер. Бірінші топтан кәсіпорынның банкрот алды жағдайының төмен сапа және есепті ұсыну мерзімінің орындалмауы сияқты белгілерін бөліп қарауға болады. Бұл белгілер кәсіпорынның қаржылық қызметінің тиімсіз жұмысы мен ақпараттар жүйесінің сәтсіз құрылуын

хабардар етеді, бұндайда ең жағымсыз жаңалық тиімсіз шешімдерді қабылдау мүмкіндігінің артуы болып табылады.

Кәсіпорынның қаржылық тұрақтылығының төмендеуінің белгілері баланс баптарында тек пассивтер ғана емес, сонымен қатар активтер тарапынан да шұғыл өзгерістердің болуы мүмкін. Демек кәсіпорынның ағымдық есебінде қолма - қол ақшаның азаюы жағымсыз (негативті) факт болып табылады. Алайда қолма - қол ақшаның жөнсіз артуы да қолайсыз процесс, яғни өсу келешегі мен тиімді инвестициялардың жоқтығын дәлелдейді.

Әртүрлі елдердің заңнамаларында қабылданған құқық түрлері мен әдістері түрліше болғанымен, барлық заңнамалық жүйелерде меншік құқығы мен оның кепілдігі басты орын алады.

Борышкерлерді дәрменсіз (банкрот) деп жариялау немесе борышкердің өз дәрменсіздігі (банкроттығы) туралы өзі жария етуі осы мүлктік құқығын жүзеге асыру (немесе жою) үшін алға қойылады. Сөйтіп құқық заңды тұлғаның дәрменсіздігін соттың жария етуі түрінде көрініс табады.

Сондықтан, көптеген зерттеушілердің пікірінше, банкроттық категория ретінде негізінен заңдық қатынастарды білдіреді. *Құқықтық тұрғыдан банкроттық дегеніміз - бұл сот (экономикалық сот) тарапынан мойындалған немесе борышкерлердің ақшалай міндеттемелер бойынша несие берушілер талабын толық көлемде қанағаттандыруға және міндетті төлемдерді өтеу жөніндегі міндеттемесін орындауға қабілетсіз екендігін жария етуі.*

Осы көзқарасқа сай, банкроттық - оны жоюдың негізгі болып саналатын төлем қабілетсіздігінің заңды түрде расталуы. Құқықтық көзқарастың конституциялық бағыты - сот растаған дәрменсіздік. Демек сотқа дейін экономикалық көзқарас тұрғысынан дәрменсіз кәсіпорын заңдық көзқарас тұрғысынан ондай деп есептелмейді.

Біздің пікірімізше, қарыздық қатынастарды зерттеулердің бастапқы пункті өзара тығыз байланысты, бірақ салыстырмалы түрде өзінше екі жақты, яғни экономикалық мазмұн мен заңдық форманы анықтап айыру қажет, алайда оларды жылжытуға, бір - бірне қарама қарсы қоюға да орын жоқ.

Банкроттықты анықтауға деген экономикалық көзқарас шаруашылық жүргізуші субъектіні дәрменсіздікке алып келген себептерді зерттеуге баса мән береді.

Банкроттық макро және микроэкономикалық өлшемдерде қарастырылады. Біріншісі рынок теориясының қорытындылары мен ережелеріне, ал екіншісі фирма теориясына негізделген. Басқаша айтқанда, *экономикалық көзқарас* кәсіпорын банкроттығын қаржылық дағдарыс ретінде есептеп, оның экономикалық механизмдерін, ал құқықтық көзқарас дәрменсіздік фактісі, яғни қаржылық банкроттығы мойындалғаннан кейін кәсіпорынды таратудың ұйымдық - құқықтық механизмін қарастырады [11; 17]. Банкроттыққа деген *экономикалық - құқықтық* көзқарас кездейсоқ нәрсе емес және оны таза экономикалық немесе таза заңдық құбылыс ретінде қарастыру заңға қайшы.

Азаматтық заңнама мен дамыған елдердің заңдық тәжірибесінің негізінде римдік жекелік құқық жатыр, ол рыноктың экономикалық механизмін құқық тіліне аударатын және барабар түсіндірілетін заң категорияларының жүйесі болып табылады.

«Банкроттық» терминін дәрменсіздіктің синонимі ретінде қолдану өте сәтті әрекет емес. Банкроттық туралы қазақстандық та, ресейлік те заңдарда қос терминді қатар қолдану кейбір шатастыруларға алып келеді.

Мәселе дәрменсіздіктің, кем дегенде үш себеп бойынша туындауында, олар:

1. Нашар менеджмент;

2. Жасанды (жауапқа тартылатын) немесе жорта жасалған банкроттық, дәрменсіздікке жеткізу;

3. Кездейсоқ, тіпті ойда болмаған жағдайлар, дебиторлар тарапынан орын алған алдау.

Алайда заңнамада алғашқы екі жағдай қаралған, ал үшінші себеп тіпті есепке алынбаған. Неге осы заманғы заңнамада борышкерлерді дәрменсіздер және «бақытсыздыққа ұшырағандар» деп бөліп қарауға болмайды. Осындай көзқарас терминологиялық тұрғыдан нақты болар еді, әрі ол дәрменсіздік салдарларын құқықтық тұрғыдан реттеу идеологиясын біршама өзгертеді.

Субъектіні банкрот деп мойындау - бұл кәсіпкерге қатысты өте салмақты құқықтық шешім. Кейде бұл шешім субъектінің жағдайын мүлдем өзгертеді, оның қызметін тоқтатады. Сондықтан да тұлғаны банкрот деп жариялау жөніндегі қызметтің маңызды құқықтық шарттарының бірі - қозғалатын істің заңдық негізі болып мойындалады. Кәсіпорын үшін де, азамат үшін де банкроттықтың жалпы негізі - ақшалық міндеттемелер бойынша кредиторлар тарапынан қанағаттандыруға және міндетті төлемдерді өтеу жөніндегі міндеттемелерін орындауға қабілетсіздігі. Егер тиісті міндеттемелерін азамат немесе заңды тұлға оларды орындау күні белгіленген сәттен бастап үш ай ішінде де орындамаса, әрине, банкроттыққа ұшырайды. Осылай ұғыну бірқатар

кемшіліктерге ие. Ол дәрменсіздікті тек рыноктық құрылымдарға ғана тән сипатқа айналдырады, ал бұл осы процестің экономиканың нарықтық емес секторындағы анализін қиындатады.

Дәрменсіздік мазмұны мен оның сыртқы формасымен (банкроттықпен) ара қатынасын белгілейді.

Банкроттық - күрделі процесс, оған жататындар:

1. Кейбір жеке тұлға немесе кәсіпорын дәрменсіздік деп жарияланатын жағдайды қарастыру;
2. Банкроттық жағдайында жеке тұлға немесе кәсіпорын қызметін заңнамалық немесе тәжірибелік әрекетті қолдана отырып уақытша тоқтатуға көмектесін заңдық рәсімдер;
3. Экономикалық, қаржылық, заңдық, әлеуметтік және саяси тұрғыдағы қажетті қадамдарды жүзеге асыру (немесе жүзеге асырмау) жауапкершілігін анықтау.

Қазақстан экономикасындағы кәсіпорындар мен фирмалардың дәрменсіздігі көптеген, әрі тек өзіне ғана ерекшеліктерге ие. Бұл ерекшеліктер оның даму процесі кезінде қалыптасты. Өз кезегінде олар кәсіпорындар мен фирмалардың банкроттыққа ұшырау механизмінде үлкен роль атқарады, өйткені қазақстандық кәсіпорындар дәрменсіздігінің себептері бір мезгілде олардың банкроттыққа ұшырауының да себептері болуы мүмкін. Бір кәсіпорынның дәрменсіздік процесі жалпы қоғамдық Хдәрменсіздіктің шаруашылық жүргізудің әр түрлі деңгейінде көрінуін бақылай аламыз.

Құбылыс ретінде дәрменсіздікті бір жақты бағалауға болмайды. Бір жағынан, дәрменсіздік кәсіпорынның банкроттыққа ұшырауы арқылы экономикалық ортаны жақсарту құралдарының бірі ретінде алға шықса, екінші жағынан, экономикалық жағдайды одан әрі ушықтырып, кәсіпорындардың үлкен тобының банкроттыққа ұшырауының басты себебіне айналуы мүмкін.

Экономикалық көзқарас тұрғысынан банкроттық ықтималдығын шаруашылық тәуекелдердің бір түрі, яғни кәсіпорынның тұрақсыз қаржылық ситуацияға тап болу тәуекелі ретінде қарастыруға болады. Ең алдымен, бұл - менеджердің біліксіз әрекетімен байланыстырылатын тәуекел. Екінші жағынан, бұл кәсіпорын иесінің өзі барған тәуекел, себебі менеджерді ол өзі таңдап алады да кәсіпорынның қаржылық және шаруашылық қызметін бақылауды есінен шығарады [12;104].

Демек, банкроттық туралы заңнама меншік иесі мен менеджердің олардың мүдделері ескерілген жауапкершілік балансын белгілеуі тиіс. Сол сияқты кәсіпорынның банкротқа ұшырау қаупі белгілі бір дәрежеде мобилизациялық рол атқарады, яғни меншік иесін (басшылықты) кәсіпорынды басқару ісіне неғұрлым жауапты қарауға мәжбүрлейді. Макро және мезоэкономикалық тұрғыдан бұндай жағдай салалық қиылыстарда да туындайды, яғни тиісті министрліктер басшылығы құрылымдық салалық бөліктер - кәсіпорындардың банкротқа ұшырауына жол бермеуге бағытталған саланы дамыту стратегиясына түзетулер енгізе отырып, неғұрлым келісілген салалық саясат жүргізе бастайды.

Банкроттықтың басқа да бір маңызды экономикалық аспектісі - банкроттық жайында заңнамада қаралған механизмдер уақытша және стратегиялық инвесторлар арасында инвестициялық активтерді қайта бөлудің анағұрлым тиімді құралдарының бірі болып саналатындығында жатыр. Кәсіпорынның маңыздылығымен, коммерциялық құндылығымен байланысты оның тағдыры реструктуризация нәтижесінде әртүрлі болуы мүмкін. Конъюнктуралық өнім шығаруға қайта бағыттау және негізгі қорларын жаңғырту мәселесі дұдамал кәсіпорындар, әдетте уақталады, олардың мүліктері жаңа профильді өнімдер құру үшін негіз болады немесе мұндай кәсіпорындардың акциялары негізінен алыпсатарлық мақсат көздеген ұсақ инвесторлар арасында бөліске түседі. Керісінше, экономиканың өмір сүруінде ерекше рол атқаратын келешегі зор кәсіпорындар банкроттық процедураларында біртұтас мүліктік және технологиялық кешен ретінде көрінеді және ұзақ мерзімді инвестицияларды, нақты сала мен тиісті тауар нарығында өз позицияларын нығайтуды көздеген стратегиялық инвесторлардың назарына ілігеді. Осылайша, банкроттық қаржы инвестициялық процестердің экономикалық реттегіші ролін атқарады.

Осы тезисті дамыта келсек, жекешелендіру сияқты банкроттық та меншік қатынастарын трансформациялау механизмі болып табылады. Шындығында, егер кәсіпорын қаржылай тұрақсыздар тобына тап болса, саланың (аймақтың) дамуына диссонанс енгізсе, онда аймақтың әлеуметтік - экономикалық мүддесін қорғау және басқаруды неғұрлым тиімдісіне, ал меншік иесін неғұрлым шаруақорына алмастыру мәселесі алдан шығады. Сонымен банкроттық - жекешелендіру процесінің логикалық қосымшасы болып табылады, әрі стратегиялық меншік иелері арасында мүліктің қайта бөлінуін ынталандырады.

Бұл процестердің ортақтығы мынада: жекешелендіру негізін қалайды, ал банкроттық өркениетті рыноктық экономика инфрақұрылымының ажырамас элементтері - консалтингтік, риэлторлық, аудиторлық қызметтер нарығының, ипотеканың, лизингтың және т.б. дамуына қосымша серпін береді.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Ворст Й., Ревентлоу П. Экономика фирмы. - М., 1994 - 272с.
2. Белых В.С., Дубинчин А.А., Скуратовский М.Л. Правовые основы несостоятельности (банкротства). Учебно-практическое пособие. - М.: НОРМА, 2001. - 320 с.
3. Степанов В.В. Несостоятельность (банкротство) в России, Англии, Франции, Германии.-М.: Статут. 1999. - 204с.
4. Баренбойм П. Правовые основы банкротства. Уч. пособие. - М., 1999. – 213с.
5. Рукинов М.В. Причины и виды банкротства // Проблемы современной экономики. - Санкт-Петербург, 2008. №1(25).
6. Торкановский Е. Антикризисное управление // Хозяйство и право. - 2000. - №1 С.14-30.
7. Витрянский В. Новый взгляд на банкротство // Экономика и жизнь. Март (№11)-1997.-С.27.
8. Чиркова М.Б. , Малицкая В.Б., Коновалова Е.М. Учет и анализ банкротств: уч. пособие.- М.: Эксмо, 2008. - 240 с.
9. Нугуманова Б.Л. Преднамеренное и ложное банкротство, Информ бюллетень Мин Фин РК. 2007. - №6(238).
10. Мукатаев М.М., Надирбаева С.М. Банкротство предприятий малого бизнеса: основные причины и типичные ошибки // Деловой мир Казахстана. -№2.- 1999.
11. Мухамбетов Т.И., Нукушев А.Г. Банкротство и кризисное управление предприятием: Уч. пособие.-Алматы, 2000.- 410с.
12. Чараева М.В. Финансовый менеджмент: уч. пособие М.В. Чараева -2 –е изд., перераб. и доп. – М.: Инфра-М, 2016. - 240с.

ВАЖНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ НЕСОСТОЯТЕЛЬНОСТИ И БАНКРОТСТВА

Б. Бихондиев¹, Ж.А. Орынханова²

¹ к.э.н., доцент, ² ст. преподаватель

Казахский государственный педагогический университет, Казахстан, Алматы, e-mail: ozhanat@mail.ru

В статье раскрываются причины формирования и процесс развития экономической несостоятельности и банкротства. Рассматриваются вопросы создания средств их преодоления, использования экономических и правовых механизмов. Процесс формирования и развития экономической несостоятельности и банкротства начал развиваться на ранних стадиях человеческой истории. Установлено, что в отношениях должников и заемщиков имеются социальные нормы. А отношения должников и займодателей, как и товарно-денежные отношения, показывают, что они использовали свои особенности с древнейших времен.

Ключевые слова: банкротство, несостоятельность, неплатежеспособность, должники, кредиторы, плохой менеджмент, приватизация, риски

SIGNIFICANT PROBLEMS OF ECONOMIC INSOLVENCY AND BANKRUPTCY

B.Bikhondiev, Zh.A.Orynkhonova

¹Cand. Sci. (Economics), Associate Professor, ²Senior Lecturer

Kazakh State Women's Teacher Training University ,Kazakhstan, Almaty, email: ozhanat@mail.ru

The article reveals the reasons for the formation and development of economic insolvency and bankruptcy. Questions of creation of means of their overcoming, use of economic and legal mechanisms are considered. The process of formation and development of economic insolvency and bankruptcy began to develop in the early stages. It is established that there are social norms in the relations between debtors and borrowers. And the relations between debtors and lenders, as well as commodity - money relations, show that they have used their features since ancient times.

Key words: bankruptcy, insolvency, insolvency, debtors, creditors, bad management, privatization, risks.

Редакцияға 24.04.2019 қабылданды.

5 - бөлім
ПЕДАГОГИКА ЖӘНЕ
ПСИХОЛОГИЯ

Раздел 5
ПЕДАГОГИКА И
ПСИХОЛОГИЯ

Section 5
PEDAGOGY
AND PSYCHOLOGY